

A francia-szovjet feszültség kérdése tehát, amelynek már eddig is lehetett bizonyos befolyása még a londoni konferencia kimenetelére is, e konferencia sikertelen befejezése után mint a Kelet és Nyugat között már eddig fennállott zavaró problémák mellé felsorakozott újabb kérdés-komplexum jelentkezik. Szorosan összefonódva a francia belpolitikai helyzettel, már csak ennek rendkívül labilis voltára való tekintettel is, a jövőben könnyen gyújtópontjává válhatnak egy nemzetközi politikai kihatásaiban is rendkívül veszélyessé válható újabb bonyodalomnak.

MOL XIX-J-1-k 7. doboz (eredeti)

¹ L. e kötet 389. sz. levelét.

405. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1947. december 19.)

Tárgy: Francia pénzügyi és gazdasági helyzet és a René Mayer-féle stabilizációs terv

Alighogy elültek a háromhetes sztrájkharc által okozott viharok, a belpolitikai küzdelem újabb kiéleződésének vagyunk tanúi, a Schuman-kormány pénzügyi és gazdasági reformterveinek nyilvánosságra jutása következtében. Kétségtelen, hogy a francia államháztartás állandó hatalmas deficitje, a francia bank belső és külső értékének állandó csökkenése, valamint a francia ár- és adórendszer terén mutatkozó krónikus anarchia imperative szükségessé teszik e téren a radikális intézkedéseket. Feltűnő azonban, hogy miután a Schuman-kormány első cselekedete az USA sztrájkellenes törvényhozására sokban emlékeztető törvényjavaslat benyújtása volt, mert a Marshall-tervben kilátásba helyezett segítség első részletének esedékessé válásának pillanatában a Schuman-kormány azzal a belső stabilizációs programmal lép a parlament elé, amely a Marshall-tervvel kapcsolatos hivatalos amerikai nyilatkozatokban mint az amerikai kölcsönök elengedhetetlen előfeltétele szerepelt. Ha végül észrevesszük, hogy a francia stabilizációs terv egyik legfontosabb jellegzetessége a Truman-adminisztráció által is favorizált gazdasági neoliberalizmus érvényesülése, úgy meg kell állapítani, hogy a Schuman-kormány intézkedései feltűnő módon tükrözik azt az amerikai inspirációt, amely a francia külpolitikában is fokozódó mértékben mutatkozik a francia-szovjet incidensek óta.

A Schuman-kormány újabb gazdasági és pénzügyi intézkedései a francia közvélemény előtt Mayer-terv néven ismeretesek, tekintve, hogy René Mayer, a pénzügyi és nemzetgazdasági tárca birtokosa fogadtatta el azokat a legutóbbi napokban a francia minisztertanáccsal. Itt meg kell jegyezni, hogy René Mayer, mint azt már jelentettem, nemcsak a francia bankkörök bizalmát bíró gazdaságpolitikus, hanem személyében is érdekelve van a párizsi Rotschild-bankházban, és a francia-amerikai pénzügyi kapcsolatok is közelről érintik. A parlament elé került javaslatok azonban természetesen némiképp tekintettel vannak a Schuman miniszterelnök számára e pillanatban még nélkülözhetetlen szocialista miniszterek felfogására is. Eme kompromisszum-jelleg ellenére mégis szembeötlő, hogy a Mayer-terv a saját pártja által is már elejtett André Philippe szocialista volt nemzetgazdasági miniszter úgynevezett dirigizmusával végleg szakít. Mayer javaslatára a kormány ugyanis elhatározta, hogy az árellenőrzést és a jegyrendszert meg kívánja szüntetni a kenyér kivételével úgyszólván az összes élelmiszereknél, és az ipari szektorokban is sok árucikknél helyreállítja a piac szabadságát. Kivételt képeznek a vas- és acélipar, továbbá a vegyipar termékei, tüzelőanyagok és egyes textilanyagok. A kor-

mány megelégszik azzal, hogy az élelmiszerpiacot fokozott élelmiszer-behozattal stabilizálja. Az árucikkek többségénél azonban a kormány áremelkedést irányzott elő. Amikor Moch, szocialista belügyminiszter javaslatára elhatározták, hogy az ipari árak emelkedését a következő hónapokban lehetőségessé teszik, de ugyanakkor az élelmiszerárakat az importokkal fékentartják, „új egyensúlyt” akarnak elérni. Emé intézkedések támogatói azzal érvelnek, hogy a jelenlegi inflációs helyzetben az árak amúgy is emelkednének, helyesebb tehát az inflációt olyan irányba terelni, amely lehetőleg kevés kárt okoz. A cél: a gazdasági és pénzügyi egyensúly helyreállítása, és Mayerék úgy vélik, hogy ezt nem érhetik el másképp, mint az inflációs folyamat bizonyos fokú és még néhány hónapig tartó szabadon engedésével.

Hogyan képzelik azonban Mayer és hívei a francia államháztartás egyensúlyának helyreállítását? Információm szerint Mayer miniszter először kényszerkölcsön útján akarta betömní a francia budget súlyos hiányait, amely hiányokat az elmúlt hetek társadalmi harcai (adókieés és ugyanakkor többletkiadás a mozgósítás következtében) még csak növelték. A minisztertanács azonban nem fogadta el a kényszerkölcsön tervét, hanem ehelyett egy úgynevezett alternatív kölcsönmegoldást fogadott el, amelynek lényege a következő:

A kormány rendkívüli adót vet ki „az infláció leküzdésére”, amely azokat az adóalanyokat sújtja, akiknek jövedelmét az infláció megnövelte. De a fix fizetéses alkalmazottak legfelsőbb kategóriáit is érinteni fogja ez a rendkívüli adó. Elsősorban azonban az ipari, kereskedelmi, mezőgazdasági vállalkozói haszon élvezői és egyes szabadfoglalkozásúak esnek ebbe a kategóriába. A rendkívüli adó az inflációs jövedelem 33-50%-át sújtaná progresszíve és 1948 júniusáig teljes összegben lenne befizetendő. Az adóval sújtottak azonban mentesülnek a fizetéstől, ha jegyzik az erre a célra kibocsátott különleges és három részletben piacra kerülő állami kölcsönkötvényeket. Ilyen értelemben tehát alternatív kölcsönről van szó.

A tervezet alapvonalainak ismeretében azonban fel kell tenni már a kérdést, hogy vajon a várható jövedelem elég lesz-e arra a kettős célra, amelyre a Schuman-kormány ezt a különadót, illetve kölcsönjövedelmet fel akarja használni, ti. egyrészt az államháztartás deficitjének eltüntetésére, másrészt az újjáépítési és iparmodernizálási tervek megvalósítására. Tudvalevő, hogy a francia lakosság tehetősebb részében egyre fokozódik az averzió összegyűjtött tőkéinek a francia gazdasági életben való befektetésről, főképp, ha tartós és a nyilvánosság által ellenőrizhető befektetésről van szó. Közismert tény, hogy a francia kis- és nagytőkések megtakarított tőkéi vagy tengerentúli bankokba szivárognak ki, vagy pedig arany és valuta formájában sterilizálódnak a francia tőkerejtegetők-nél. Emellett legfeljebb gyors nyereséget hozó és nem ellenőrizhető spekulatív vagy feketepiaci operációkba áramlik a megtakarított pénz. Kérdéses, hogy a Mayer-féle adóreform és belső kölcsönpolitika jelentős hányadát fogja-e ennek a sterilizált tőkének megfogni, annak az elrejtőző francia tőkének, amely megbízható szakértők véleménye szerint a maga egészében mobilizálva még a Marshall-tervben kilátásba helyezett amerikai kölcsönöket is feleslegessé tudta volna tenni.

(Csak a Franciaországon belül a bankokon kívül felhalmozott vagy a feketepiacon illegálisan nyereszkedő tőkét 400 milliárd frankra teszik, ehhez jön még az észak- és dél-amerikai bankbetétekbe menekült francia tőke, amelynek összege egyedül nincs meszsze a Marshall-tervben kilátásba helyezett amerikai kölcsönösszegetől.)

A Mayer-féle adó az eltitkolt inflációs jövedelmet a következő indíciumok alapján kívánja megállapítani:

1. A gazdagság külső jelei (gépkocsik és háztartási alkalmazottak száma, valamint lakásuk nagysága).

2. Mezőgazdánál a kihasznált földbirtok nagysága.

3. Alkalmazottak száma.

4. Munka nélküli jövedelemmel bírók életmódja.

A Mayer-féle javaslat legtöbb kritikusa rámutat arra, hogy a jelenlegi helyzetben a kényszerkölcsön és a rendkívüli adó kivetése önmagában nem elegendő a budget-egyensúly helyreállításához, mert hiszen a politikai válsághangulat és az általános bizalomhiány tovább taszítja az országot az infláció lejtőjén, és ebben az inflációs helyzetben az ilyen jövedelmeket menthetetlenül elnyeli az ellenállhatatlanul növekedő budgetárius deficit. A nehézipari és bankkörök véleményét kifejező gazdasági szakértők az inflációs helyzet nyílt beismerésén alapuló még radikálisabb, de egyben erősen antiszociális hatású intézkedéseket követelnek, amikor mint René Courtin, a frank nyílt devalválását és a francia közigazdaságnak az amerikai gazdasági élet törvényeihez való alkalmazását követelik, vagy mint Paul Reynaud az állami kiadások, elsősorban szociális kiadások csökkentését és a tőkehaszon mérvének növelését követelik kommentárjaikban. A Mayer-terv kritikusi megegyeznek abban, hogy az adótételek mechanikus növelése és a jövedelem külső jeleinek figyelembevétele önmagában nem célravezető, mert nem orvosolják a francia adórendszer alapvető hibáját, amely abban áll, hogy igen sok jövedelem és sokszor a legjelentősebbek kicsúsznak az adórendszer hálójából. A Mayer-tervben kilátásba helyezett, gyorsan megvalósítandó, tehát szükségképpen felületes hatású intézkedések nem helyettesíthetik a francia adórendszer alapvető és szisztematikus reformját.

Amellett, hogy erősen kétséges, hogy a Mayer-terv elfogadása esetén elérje-e a kitűzött célt, már most megállapítható, hogy megvalósulása elé igen súlyos akadályok gördülnek, mert hiszen ugyanakkor, amikor a francia kommunista párt a legélesebben szembefordult a Mayer-féle elgondolással, az a francia jobboldal, amely a kommunisták és a szakszervezeti többség elleni harcban a Schuman-kormány legfőbb támasza volt, most szintén szembefordult a Mayer által képviselt pénzügyi és gazdasági tervvel. A kormány stabilizációs terveire nézve végzetessé válhat az, hogy a degaullisták éppen most vetették fel a francia parlamentnek legkésőbb március 1-jén való felosztatásának javaslatát, amely javaslat elfogadása azt jelentené, hogy a következő hónapokban a politikai agitáció a bizonytalanságnak egy olyan létkörét teremtené meg Franciaországban, amelyben minden stabilizációs törekvés már eleve kudarcra volna ítélve. A francia parlament jobboldali csoportjai e pillanatban haboztak a között, hogy a Schuman-kormány stabilizációs céljait támogassák-e, avagy pedig a degaullisták (Vallon, Palewski és Soustelle) ultimátumát a parlament felosztatásáról. Annyi mindenesetre kétségtelen, hogy a Schuman-kormány, amely a sztrájkok idején számíthatott a jobboldal támogatására, most kétfrontos küzdelem közepébe került.

A kommunisták természetesen nem fogják a Mayer-tervet támogatni. A kommunisták fő kifogása a Mayer-terv ellen az, hogy számos közszükségleti cikk árát emeli, hogy kapcsolatban áll a lakberek 19%-os emelésével és hogy a kisparasztságot is súlyos adókkal sújtja. A kommunista kritika hangoztatja, hogy a tervezet megvalósítása a munkanélküliség fokozódásához vezethet, mivel súlyos terheket mér a kisiparosokra és a kiskereskedőkre, s végül a legdöntőbb érvt szegezi neki a Mayer-javaslatnak. A Monnet-tervet ismét szabotálják azzal, hogy ipari nyersanyagok helyett élelmiszer-behozatalra fordítják a rendelkezésre álló devizákat.

Ilyen körülmények között a Mayer-terv sorsa egyelőre még nem dőlt el. Kétségtelen, hogy közzététele nem járult hozzá ahhoz, hogy Franciaországban a gazdasági bizonytalanság- és társadalmi válsághangulatot csökkentse.

Mayer pénzügyminiszter a Nemzetgyűlésben elmondott beszédében az 1923-as német infláció rémét festette a falra, hogy a jelentkező ellenzékot leszerelje. Viszont kilátás-

ba helyezte, hogy amennyiben javaslatát elfogadják, megállítják a bankóprést, és a cirkulációban lévő bankjegymennyiség egyhatodát tudnák neutralizálni azáltal, hogy újjáépítési alapot alkotnak belőle és árfelhajtó hatását megszüntetik. Ugyancsak a közvélemény megnyerését célozták Mayer bejelentései az éjjeli lokálok megadóztatásáról. Ami a lényegyet illeti, tudniillik az 1948-as budget kiegyensúlyozását, erre nézve Mayer bejelentései nem voltak teljesen megnyugtatók. A kiadási oldalon 900 milliárd frank jelentkezik, a bevételi oldalon azonban 83 milliárddal kevesebb. A különbözetet Mayer felerészben egyenes adókból, felerészben indirekt adókból akarja biztosítani. A 240 milliárdnyi újjáépítési hiteleket részben a Marshall-féle kölcsönökből akarja fedezni a francia pénzügyminiszter. A vállalkozói nyereségre kivetett rendkívüli adó útján teremtenék elő az újjáépítési alap másik felét.

A pénzügyminiszter beszédében bejelentette a minimális bérek felemelését is (52,50 fr.) a CGT-vel a sztrájkok befejezésekor kötött megállapodás szerint. A béremelkedésekkel szemben azonban súlyos áremelkedések állnak: a szén, az elektromosság, a vasúti tarifák és a gáz árának emelése, amelyek mind súlyosan érintik az alkalmazottak és munkások tömegeit.

A Mayer-terv közzétételét követő napon már megkezdődött a francia sajtóban a pénzügyminiszteri expozé kritikája. A sajtóhangokból megállapítható, hogy a tervezet úgyszólván egyik oldalon sem népszerű. A pénzügyi bizottság igen kis többséggel javasolta csupán a Nemzetgyűlésnek a tervet tárgyalásra. Információim szerint a terv súlyos változásokon fog átmenni a parlamenti vita folyamán.

PIL 283. f. 12/109. 6. e. (egykorú másolat)

406. KÁROLYI MIHÁLY MOLNÁR ERIKHEZ

(Párizs, 1947. december 20.)

Tárgy: A londoni konferencia sikertelenségének párizsi visszhangja

A londoni konferencia feloszlása utáni napokban Párizsban is az volt az impressziója a politikai köröknek, hogy „Európa és a világ kettészakadásával” kell számolni, és hogy a nemzetközi helyzet veszedelmesen kiéleződik. A mai perspektívából nézve a kérdést azonban, azt hiszem meg lehet állapítani, hogy ez az impresszió túlzott volt. Itteni információim alapján most az az érzésem, hogy úgy az amerikaiak, mint az oroszok ellene vannak annak, hogy a hűrt túlfeszítsék és a világpolitikai helyzetet még jobban engedjék romlani. Mindkét nagyhatalomnak ugyanis gyenge pontjai vannak, amelyek miatt inkább fékezni akarják a fejlődést. A Szovjetunió gyenge pontja nyilván az, hogy a háború okozta súlyos pusztítások még nem lehettek jóvátéve mostanáig. Az amerikai politika gyengesége pedig az, hogy a Marshall-terv megvalósítása elé súlyos akadályok gördülnek, ha tovább romlik a helyzet. Az amerikaiak már most is belátták, hogy az a körülmény, hogy a háborús pszichózist kifejlődni hagyták, sőt annak kifejlődését elősegítették, komolyan veszélyezteti a Marshall-terv sikerét, mert vajon melyik amerikai tőkés, vagy európai vállalkozó lesz hajlandó arra, hogy befektetéseket eszközölgjön, amikor a lapokból azt az impressziót nyeri, hogy 1-2 éven belül kitör az általános háború? Az amerikaiak kezdik belátni, hogy a háborús hírverés komolyan veszélyezteti a nyugat-európai újjáépítésre vonatkozó terveiket. Az amerikaiak ugyanis már eddig is komoly hibákat követtek el ezen a téren, amikor hagyták a dolgokat addig romlani, amíg az infláció növekedése és a sztrájkok és a gazdasági nyomor terjedése folytán az eredetileg kilátásba he-